

Földes István, *A Debreceni Orvos- és Egészségtudományi Centrum Anatómiai, Szövet-és Fejlődéstan Intézetének története* (A debreceni orvosképzés nagy alakjai, 23. füzet), Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum, 2009, 2009. pp.

Az illusztris szerző a következő szavakkal foglalja össze a monográfiája lényegét: „A könyv megírását az motiválta, hogy rádöbbsentem arra, én vagyok az intézet legöregebb és legrégebb tagja. 1946 óta élek ebben az intézetben, és úgy gondoltam, kár lenne azt a sok történetet, élményeket és sztorikat feledésbe hagyni.” Jól tette, hogy megírta, hálásak lehetünk érte, hiszen közeledik az egyetem alapításának centenáriuma, s a készülő kötet egyik fejezetével – köszönhetően az ismertetendő monográfiának – lényegében már nem lehet gond.

A könyv az egy évtizedes Huzella Tivadar és Jankovich László nevével fémjelvezhető korszakot leszámítva minden adatot és mozzanatot első kézből ismer, s minden során tetten érhető az élményszerű hitelesség.

A Huzella-fejezetnél az egykori főnöke, Törő Imre által összeállított biográfia a forrása, amely „A debreceni orvosképzés nagy alakjai” sorozat negyedik füzeteként jelent meg. Ebben akadnak pontatlanságok, amelyeket a jövő érdekében ajánlatos lett volna kijavítani. Ilyen pl. a születési hely: Huzella nem Nagyváradon látta meg a napvilágot, hanem Budapesten. E sorok írója annak idején megkérdezte Törő akadémikust, hogy honnan vette ezt a helytelen adatot, de soha nem kapott rá választ. A másik hiba – a MONE rövidítés kiegészítése – viszont csak a debreceni kiadás-

ban téves, tehát azt a másoló követte el. Az nem lehet a Magyar Orvosok „Nemzetközi” Egyesülete, hanem helyesen a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete. Lévén erősen jobboldali szervezet, abban a nemzetközi szinte szitokszónak számított. Földes professzor bizonyára nem neheztel meg a korrekciókért. Annál is inkább, mert Huzella biológikus társadalomszemléletén nem kéri számon a marxista szempontokat, miként azt Törő professzor tette.

Érdeme szerint ismerteti viszont a szerző Jankovich László professzor görögös életútját, akit az utókor az elfelejtettők kategóriájába sorolt. Az intézet történetébe ő is beletartozik, annak ellenére, hogy – kényszermegoldásként – mint kriminológus oktatta a normál morfológiát. Az összevont tanszékek kora volt ez, amikor az alig harmadára zsugorodott országnak egyszerre négy egyeteme lett, és azokat kellett új tanerővel és intézetekkel ellátni.

Jankovichot 1945 után Törő Imre követte, aki Huzella-tanítványhoz illően elsősorban hisztológus volt, vitathatatlan tudással és vitatható politikai magatartással. (Lásd a primitív szovjet biológia kritikátlan elfogadását, amiért Lepesinszkája után „Olga bácsinak” titulálták.) Rideg vizsgáztató, az alsóéves medikusok réme volt. Nem véletlen, hogy az akadémiai sorozatban nem akad életrajzírója. A fordulat éve után a fővárosba került, 1950 őszén,

amikor e sorok írója a medicinára került, a tanszéket docensi minőségben Katona István töltötte be. Törő javára írható viszont, hogy ha már egyszer 1945 után a volt főnökét nem tudta a politikai támadásoktól megvédeni, az állás nélkül maradt Németh Lászlónak felajánlott egy adjunktusi beosztást, amit a nagy író nem fogadott el, de saját helyére a lehető legalkalmasabb orvostudóst ajánlotta, Krompecher István személyében. Az orvos itt külön aláhúzendő, mert miként Huzella, úgy Krompecher is elsősorban orvos volt, atyai szeretettel megáldott, meleg szívű okos „doktor bácsi.” A tanársegéd pedagógiai kvalitásairól egyik volt pesti tanítványa, Benedek István, a neves orvos-író tanúskodott, kolozsvári tanítványként pedig Kristóf Gizella főorvosnő. Krompecher tudta jól, hogy az anatómiai nevek adathalmazából majd rengeteget elfelejtünk, de *„nem mindegy valamit úgy nem tudni, hogy sohasem tudtuk, vagy tudtuk, de elfelejtettük,”* azaz felújítható. Krompecher professzorról a már említett debreceni sorozatban méltó monográfiát írt egyik tanítványa, Hadházy Csaba professzor, de Földes, a tanártárs itt már nem szorul forrásra. Igazán elemében van, színesen és élvezhetően sztorizik. Igaz, hogy majdnem minden tanár-, medikus-történetnek megvan a maga őse. A professzort félreállító villamos vezetőt már korábban is leírták, csak akkor a csizmás zsinóros ruhában járó Genersich Antal volt a humor „célszemélye.” Az ujját vizeletbe mártó és izleléskor megcserélő tanár pedig a nagyhírű vesepatológus Korányi Sándor. Ez korábbi és valószínűbb. Ami csak azt bizonyítja, mennyire maradandóak a humoros történetek.

Magam 1950 és 1956 között a közeli diákszállóban laktam, Földes István akkori tanársegéd a csoportvezetőm volt. A nehéz idők nyomasztó atmoszféráját nagyon találóan érzékelteti könyvében. 1952. december 21-én, Sztálin születésnapján a professzor tartotta hivatalból és kötelezően a megemlékezést a következő szavakkal: *„1879. dec. 21-én született Jozsif Visszarionovics Dzsugasvili, alias Sztálin és ezt mi úgy tudjuk megünnepelni, ha jól megtanuljuk az anatómiát.”* Semmi több! Ilyen rövid méltatást „nagy emberről” azóta se hallottam. Előadásain nemcsak azért nem lehetett elábrándozni, mert kitűnő, a televízió jóvoltából az egész ország által megcsodált Szentágothai professzorhoz hasonlóan szemléletes előadó volt, hanem a demonstrálásra a hallgatókat is bevonta. Egymásba kapaszkodtunk, akár a *„degeszre tömött decidua sejtek.”* Fehér lepedőt magára terítve mutatta be az anyaméh alakját: *„én vagyok az uterus, a fej nem számít.”* Akrobata ügyességgel tudott ugrálni a padok tetején, ha be akart valamit mutatni. Politikai karakánságban is méltó volt hozzá Földes István, aki az osztályharcok idején *„második numerus clausus”* emlegetett.

Igaza van a szerzőnek abban, hogy az 1956-os forradalmat a klinikán *„nagy csendben éltük át.”* A bölcsészek jöttek bennünket felrázni, nem sok sikerrel. Kulin rektor úr mindig mederben tartotta a vitákat. Földes professzor visszaemlékezését két adattal bátorkodom módosítani. A zsinóros ruhájú, Kossuth-szakállas bácsi vezetőkéneve füleki Füleky volt, tehát nemes ember. Érdekes anakronizmusa annak az időnek. Civilben orvos-írnok, szerencséjére nem tartották normálisnak, azért bé-

kén hagyták. Pedig a Simonyi úton végig kiabálta: „*még él az Isten és él Kossuth Lajos!*” A remekül jellemzett Bölönyi Ferenc viszont nem akart külügyminiszter lenni, hanem a sok nyelvet beszélő és nagy tekintélyű Németh Lászlót „ajánlotta.” De ez a további sorsán mit sem változtatott.

Negyedszázadig irányította Krompecher István az Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézetet. A csontosodás területén alapvető kutatásokat végzett és maradandó eredményeket ért el. Részleteiben ismertetni ezt nem feladatunk. Tanítványaiból többen lettek jeles klinikusok (Karmazsin László, Mohácsi László, Orsós Sándor) és kiváló elméleti szakemberek (Földes István, Hadházy Csaba, Módis László, Zs. Nagy Imre, hogy csak a legismertebbeket említsük.) Nyugdíjba 70 éves korában vonult, 1983-ban hunyt el, Adler Péter fogász-, valamint Kettesy Aladár szemészprofesszorral azonos évben. Ilyen gyászja kétszáz évvel korábban volt a debreceni orvosoknak, amikor Weszprémi István és Csapó József költözött el egy évben az élők sorából.

Huzella Tivadar és Krompecher István pályafutásában akad néhány szembetűnő párhuzam: mindketten 35 évesen lettek tanszékvezetők, patológusként kezdtek, elsősorban funkcionális szemléletű mikromorfológusok, egyben abszolút orvosok voltak, hasonlóan ítélték meg az anatómus Kiss Ferenc professzor különiségeit, és egyiküket sem kényeztette el a mindenkori hatalom.

Krompechert 1975-től Székely György, a nagy Szentágothai-iskola egyik kiválósága követte a katedrán. A következő esztendőben elkezdődött a „triumvirátusok kora”, Földes István és Hadházy Csaba társprofesz-

szorra történő kinevezésével. Majd 1977-ben megindult a fogorvos képzés, 1987-től az angol nyelvű oktatás. Székely professzor „*kutatásainak középpontjában az idegi szerveződés törvényszerűségeinek vizsgálata állt,*” munkássága nemzetközileg ismert és elismert, de megmaradt a régi hagyományok folytatása a kötőszöveti, porc- és csontkutatás területén is. (Immunológiai vizsgálatok, a hormonok hatása a porc- és callusképződésre). A hallgatók száma egyre emelkedett, de Földes professzor szerint a színvonal nem. Fő kutatási területe volt a chondrális csontosodás mechanizmusának, a D-vitamin és a foszfátészterek szerepének a vizsgálata a porc- és csont-, valamint a lágy szövetek kalcifikációjában.

1992-től már a tanszékvezető melletti „második triumvirátus” (Földes István, Hadházy Csaba és Módis László) jött létre. 1994-től az új tanszékvezető, Antal Miklós már a molekuláris neuroanatómia, a legújabb neurobiológiai irányzat képviselője. A társprofesszori „harmadik triász” Hadházy Csabából, Székely Györgyből és Módis Lászlóból állt.

Amikor 1996-ban megalakult a Fogorvostudományi Intézet, az Anatómiai Tanszék megszervezésével és vezetésével Módis Lászlót bízták meg, amelyet 2004-ig töltött be. Magyar és angol nyelven tartotta előadásait, „*elektív kurzusokat neurobiológiából, molekuláris embryológiából, szövettanból, sejtbőlbiológiából, molekuláris biológiából.*” A krompecheri hagyományok legállhatatosabb ápolója és folytatójaként. Fontos klinikai együttműködést fejt ki Hangody László tanár úrral, ízületi sérüléseknél a mozaik plasztikát alkalmazva.

2000-től az aktív tanári hármast, (a „negyedik triumvirátust”) Antal Miklós, Módis László és Matesz Klára alkotta. Utóbbi 2004-től örökölte Módis professzor tanszékét a fogászaton. Hadházy professzor 2002-ben hunyt el.

Természetesen lehetetlen feladat egy ilyen tartalmas könyvet a teljesség igényével ismertetni, emellett ez a sorozat eddig legvaskosabb kötete. Jelezni kívánjuk, hogy az orvosképzés egyik tudományos intézetének története lényegében már elkészült.

Szállási Árpád

Antik álmok álmodója – Sarkady János életútja, tudományos munkássága, szakirodalmi és fordítói tevékenysége (A Debreceni Egyetem tudós professzorai I.) Összeállította, az életrajzot írta, a bibliográfiát, a mutatókat és a függelékét készítette NEMES Zoltán. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2009, 218. pp.

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár korábbi személyi bibliográfiai sorozatának hagyományaira építve, azoknál jóval többre vállalkozva indította el új sorozatát, amely a Debreceni Egyetem tudós professzorainak kíván emléket állítani.

Eme sorozat indító darabja a neves ókortörténész, a 2006-ban elhunyt Sarkady János professzor életrajza és bibliográfiája, amelyet kollégája, a debreceni egyetemi Ókortörténeti Tanszék docense, Nemes Zoltán készített.

Már egy évvel Sarkady professzor halála után is jelent meg egy emlékkötet (*Orpheus búcsúzik. Tanulmányok Sarkady János emlékére*, szerk. FEHÉR Bence és KÖNCZÖL Miklós, Budapest, Károli Egyetemi Kiadó, 2007.), ahol Nemes Zoltán is jelentetett meg tanulmányt, illetve a személyi bibliográfiát adta közre.

A mostani kötet első részét (11-43. pp.) az életrajz foglalja el, amely korabeli levéltári és személyes dokumentu-

mokra épül, illetve családtagjai (özvegye: Obermayer Erzsébet, testvérei: Sándor és Gizella), valamint barátai (Ritoók Zsigmond és Tökés László Sándor) személyes közlései tettek pontosabbá, részletesebbé és színesebbé.

Ezt követi Sarkady János részletes, időrendi bibliográfiája (45-115. pp.), amely az Orpheus búcsúzik c. kötetben megjelenhez képest teljesebb lett, az újabb könyvészeti információkat is sikerült beépíteni. A 157 tételből álló lista tartalmazza az önálló könyveket, könyvrészleteket, kötet szerkesztéseket, tanulmányokat, lexikonszócikkeket, ismertetéseket és fordításokat.

A személyi bibliográfia használhatóságát segítik a különféle mutatók (116-190. pp.), ezek között szerzői, közreműködői nevek, ókori nevek, fordítások (auktorok, feliratok, lineáris B-dokumentumok), forrásgyűjtemények, földrajzi nevek mutatója, végül pedig tárgymutató található.

A függelékben (191-218. pp.) a felhasznált irodalom mellett Sarkady János tudományos előadásainak listája szerepel, valamint az eddig róla megjelent írások felsorolása. A kötet utolsó húsz oldalát Sarkady Jánosról és családjáról készült fotók, életének egyes dokumentumai teszik ki.

A részletes életrajz érdekesen, színvonalasan fejt ki Sarkady professzor életének alakulását, sorsfordulóit, hogyan vált valóra élete álma: a görög antikvitás kutatása, amelyet bizonyos vargabetűk után, végül egyetemi tanárrá válva sikerült elérnie. A grandiózus bibliográfia (kiegészülve

a többféle mutatóval) kiválóan érzékelteti Sarkady bámulatra méltó óriási tudását (amelyet egyetemi hallgatóként szemináriumán e sorok írója is megtapasztalhatott még 1998 első felében).

A záró fotó- és dokumentumgyűjtemény bár 31 tételből áll, csak töredékként érzékelteti a hatalmas hagyatékot. Külön tanulmány (és forráskiadás) tárgya lehetne Sarkady fennmaradt diákkori leveleinek gyűjteménye (ezekből egyet közöl fotóként a kötet, illetve idézetek vannak belőlük az életrajzban), amelyekben tanárról, társairól ír.

Mudrák József